

LIETUVOS RESPUBLIKOS
OFICIALIOSIOS STATISTIKOS ĮSTATYMO NR. I-270 PAKEITIMO ĮSTATYMO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 221, 222
IR 589 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Įvairiuose valstybės ir žinybiniuose registruose ir valstybės ir savivaldybės institucijų, įstaigų, įmonių informacinėse sistemose kaupiama gausybė gyventojų, verslo ir kitų duomenų, kurie turi didelę vertę ir gali bei turi būti naudojami priimant įvairius valstybės ir visuomenės gerovę kuriančius sprendimus bei atveriant juos pakartotiniam panaudojimui. Šiuo metu esamas teisinis reguliavimas nesudaro sąlygų lanksčiai panaudoti valstybės duomenų skirtingiems tikslams – valstybės duomenys yra izoliuoti atskirose skirtingos technologinės brandos informacinėse sistemose, o dalijimasis duomenimis bendriems ar atskirų institucijų ir įstaigų uždaviniams spręsti, taip pat kompleksinių tarpinstitucinių bendradarbiavimu pagrįstų uždavinių (pvz., šešėlinės ekonomikos, neteisėtos migracijos, mokesčių modeliavimo ir pan.) sprendimas teisiškai labai sudėtingas arba neįmanomas. Todėl valstybė, disponuodama didžiulės apimties ir vertės duomenimis, negali teisiškai panaudoti šių duomenų sprendama įvairius uždavinius ir priimdama sprendimus.

Lietuvos statistikos departamentas, kaip Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos, sukurtos pajėgios daugiafunkcės duomenų valdymo sistemos pagrindu, valdytojas ir tvarkytojas, yra pajėgus telkti sprendimams priimti reikalingus valstybės duomenis ir sudaryti galimybes kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms naudotis valstybės duomenimis sprendžiant įvairius uždavinius ir priimant sprendimus, kartu atveriant šiuos duomenis visuomenei ir sudarant galimybes jų pakartotiniam panaudojimui. Esamas teisinis reguliavimas nesuteikia Lietuvos statistikos departamentui pakankamai teisių nustatyti valstybės duomenų panaudojimo priemonę ir panaudoti Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje kaupiamus duomenis bei sudaryti galimybes kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms pasinaudoti Valstybės duomenų valdymo platformos funkcinėmis galimybėmis, papildomai neinvestuojant į naujų analitikos priemonių kūrimą ar diegimą.

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą nereglamentuota valstybės duomenų sąvoka ir kitos su ja susijusios sąvokos, nenustatyti valstybės duomenų valdysenos principai, nėra aiškiai reglamentuotų valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo tikslų, Lietuvos statistikos departamento teisinis statusas nėra susijęs su valstybės duomenų valdymu, tvarkymu ir naudojimo užtikrinimu įvairiems tikslams. Šiuo metu nėra vienos valstybės institucijos ar įstaigos, kuri turėtų įstatymu reglamentuotą pareigą, teises, funkcijas, susijusias su valstybės duomenų valdymu, tvarkymu ir naudojimo užtikrinimu.

Lietuvos Respublikos oficialiosios statistikos įstatymo Nr. I-270 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) parengimo priežastis – teisinio valstybės duomenų valdymo ir naudojimo reguliavimo nebuvimas ir iš to kylančios valstybės duomenų panaudojimo priimant sprendimus problemos, taip pat teisinių galimybių patenkinti augantį kompleksinio valstybės duomenų pakartotinio panaudojimo poreikį.

Įstatymo projekto tikslai – išplėsti ir detalizuoti valstybės duomenų valdysenos teisinį reguliavimą, nustatant platesnę keičiamo Oficialiosios statistikos įstatymo paskirtį ir išplečiant

Lietuvos statistikos departamento kompetenciją ir funkcijas, susijusias su valstybės duomenų valdymu, tvarkymu ir naudojimu, bei patikslinti esamą oficialiosios statistikos organizavimo įstatyminį reguliavimą, atsižvelgiant į esamo reguliavimo trūkumus.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Pakeisti Lietuvos statistikos departamento pavadinimą į Valstybės duomenų agentūros pavadinimą, reglamentuoti platesnę kompetenciją, nustatant Valstybės duomenų agentūros funkcijas, teises, ir nustatyti papildomą patariamąjį Valstybės duomenų agentūros organą – Valstybės duomenų valdymo tarybą.

2. Apibrėžti valstybės duomenų ir kitas su valstybės duomenų valdysena susijusias sąvokas: pirminių duomenų, valstybės duomenų vartotojo, valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojo, Valstybės duomenų valdysenos programos.

3. Nustatyti valstybės duomenų valdysenos principus, Valstybės duomenų valdysenos programos sudarymą, valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo tikslus, apsaugos reikalavimus, valstybės duomenų teikėjų, valstybės duomenų vartotojų ir Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojų teises ir pareigas.

4. Sudaryti teisinės prielaidas panaudoti Valstybės duomenų valdymo platformos funkcines galimybes kitų naudotojų analitiniams tikslams.

Taip pat, siekiant patobulinti teisinį oficialiosios statistikos reguliavimą, numatoma patikslinti respondentų pareigas, patikslinti statistinių duomenų teikimo būdą, išplėsti statistinių duomenų šaltinių apimtį privačių įmonių kaupiamais didžiaisiais duomenimis, patikslinti statistinio formulio sąvoką, išplėsti statistinio stebėjimo vieneto požymių, nelaikomų konfidencialiais, sąrašą, taip pat suteikti teisę skatinti respondentus, dalyvaujančius statistiniuose tyrimuose savanoriškumo pagrindu.

Kartu su Įstatymo projektu teikiamas susijęs Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 221, 222 ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ANK projektas). ANK projekto esminis pakeitimas yra susijęs su administracinės atsakomybės numatymu ne tik už statistinių duomenų nepateikimą arba melagingų statistinių duomenų pateikimą, bet ir už neišsamių statistinių duomenų pateikimą. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu keičiamas Lietuvos statistikos departamento pavadinimas, ANK projekte taip pat pakeistas Lietuvos statistikos departamento pavadinimas į Valstybės duomenų agentūrą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą ir ANK projektą inicijavo ir parengė Lietuvos statistikos departamentas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai klausimai

Pagal dabar galiojantį teisinį reguliavimą oficialiosios statistikos organizavimą reglamentuoja Oficialiosios statistikos įstatymas. Pagrindinė oficialiąją statistiką tvarkanti įstaiga – Lietuvos statistikos departamentas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaiga, dalyvaujanti formuojant valstybės politiką finansų ministrui pavestose oficialiosios statistikos valdymo srityje, įgyvendinanti šią politiką ir koordinuojanti oficialiosios statistikos rengimą pagal Oficialiosios statistikos programos I dalies nuostatas. Lietuvos statistikos departamento teisės ir funkcijos susijusios su oficialiąja statistika, o valstybės duomenų valdysenos aspektu – yra Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos steigėjas, valdytojas ir tvarkytojas. Valstybės duomenų valdysenos informacinė sistema skirta informacinių sistemų, registrų ir kitų šaltinių duomenims tvarkyti ir kaupti,

taip pat šiems duomenims teikti, atliekant valstybės ekonominės ir socialinės raidos stebėseną ir analizę bei užtikrinant efektyvius informacijos mainus. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą nėra apibrėžtos su valstybės duomenų valdysena susijusios sąvokos, nenustatyti valstybės duomenų valdysenos principai, Lietuvos statistikos departamento teisinis statusas nėra susijęs su valstybės duomenų valdymu, tvarkymu ir naudojimu įvairiems tikslams. Šiuo metu nėra vienos valstybės institucijos ar įstaigos, kuri turėtų įstatymu reglamentuotas teises, funkcijas, susijusias su valstybės duomenų tvarkymu, valdymu ir naudojimu konkretizuotai viename įstatyme įvardintiems tikslams.

Pagal šiuo metu galiojantį Administracinių nusižengimų kodeksą nenumatyta administracinė atsakomybė už neišsamų statistinių duomenų pateikimą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siekiama išplėsti ir detalizuoti valstybės duomenų valdysenos teisinį reguliavimą, nustatant platesnę keičiamo Oficialiosios statistikos įstatymo paskirtį ir išplečiant Lietuvos statistikos departamento kompetenciją ir funkcijas, bei patikslinti esamą oficialiosios statistikos organizavimo teisinį reguliavimą.

Priėmus Įstatymo projektą:

2.1. Bus pakeistas Oficialiosios statistikos įstatymo pavadinimas į Oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymą bei išplėsta jo paskirtis.

2.2. Lietuvos statistikos departamento pavadinimą pakeitus į Valstybės duomenų agentūrą, apibrėžus išplėstą kompetenciją, nustačius Valstybės duomenų agentūros funkcijas, teises, valstybėje atsiras už valstybės duomenų ūkio tvarkymą ir duomenų panaudojimą atsakinga įstaiga. Bus nustatyta, kad Valstybės duomenų agentūra yra Vyriausybės įstaiga, dalyvaujanti formuojant valstybės politiką finansų ministrui pavestose oficialiosios statistikos valdymo srityje, įgyvendinanti šią politiką ir koordinuojanti oficialiosios statistikos rengimą pagal Oficialiosios statistikos programos I dalies nuostatas, ir valstybės duomenų valdysenos srityje, įgyvendinanti šią politiką ir koordinuojanti valstybės duomenų tvarkymą pagal Valstybės duomenų valdysenos programą. Atitinkamai išplėstos Valstybės duomenų agentūros generalinio direktoriaus atliekamos funkcijos, nustatant, kad jis atsako už valstybės duomenų pagrindu Valstybės duomenų agentūros parengtą informaciją.

Bus nustatytas visuomeniniais pagrindais veikiantis Valstybės duomenų agentūros patariamasis organas – Valstybės duomenų valdymo taryba. Valstybės duomenų valdymo tarybą sudaro deleguoti registru, informacinių sistemų valdytojų, tvarkytojų vadovai ir valstybės duomenų vartotojų, aukštųjų mokyklų, mokslinių tyrimų institutų ir privataus sektoriaus atstovai, sprendžiantys su Valstybės duomenų valdysenos programa, valstybės duomenų valdysena, valdymu, tvarkymu, naudojimu ir apsauga susijusius klausimus, vertinantys prašymus dėl valstybės duomenų naudojimo atitikties Įstatymo projekte nustatytiems tikslams ir Valstybės duomenų agentūrai teikiantys siūlymus dėl minėtų klausimų sprendimo. Valstybės duomenų valdymo taryba sudarys sąlygas kolegialiam, o ne vienašališkam valstybės duomenų valdymo klausimų sprendimui.

2.3. Bus apibrėžtos valstybės duomenų ir kitos su valstybės duomenų valdysena susijusios sąvokos: pirminių duomenų, valstybės duomenų vartotojo, valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojo, Valstybės duomenų valdysenos programos.

2.4. Bus nustatyti valstybės duomenų valdysenos principai, Valstybės duomenų valdysenos programos sudarymas, valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo tikslai, apsaugos

reikalavimai, valstybės duomenų teikėjų, valstybės duomenų vartotojų ir Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojų teisės ir pareigos, – visa tai sukurs aiškų ir logišką teisinį reguliavimą, kuriuo bus užtikrintas lankstus ir kartu saugus ir skaidrus valstybės duomenų panaudojimas. Analogiškai reglamentavus oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų tvarkymą bus sudarytos sąlygos Valstybės duomenų agentūrai darniai organizuoti žmoniškųjų ir technologinių išteklių valdymą, planavimą ir paskirstymą. Bus sutelktas valstybės duomenų valdymas ir tvarkymas vienoje vietoje – Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje, sudarytos galimybės naudoti valstybės duomenis Įstatymo projekte nurodytiems tikslams. Taip pat bus spartesnis valstybės duomenų gavimas, prireikus – jungimas su kitais duomenimis, teikimas, atvėrimas, todėl naudą pajus visi valstybės duomenų vartotojai.

Priėmus Įstatymo projektą bus nustatyti fundamentalūs valstybės duomenų valdysenos principai, kurie sukurs patikimą vertybinį valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo pamatą, užtikrinantį valstybės duomenų valdymo skaidrumą, teisėtumą ir pasitikėjimą visuomenėje. Pasitikėjimas didinamas ir nuostata, kad valstybės duomenys negali būti tvarkomi, siekiant priimti sprendimą arba atlikti veiksmus, sukeliančius teises pasekmes ar darančius poveikį konkrečiam fiziniam ar juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai gautas juridinio asmens rašytinis sutikimas dėl aiškiai apibrėžtos apimties juridinio asmens duomenų tvarkymo konkrečiu tikslu. Valstybės duomenų tvarkymas, pagrįstas Valstybės duomenų valdysenos programa, kurioje numatomi visi būtini kiekvieno darbo (uždavinio atributai): darbo pavadinimas, už darbo atlikimą atsakinga institucija ar įstaiga, darbo teisinis pagrindas, duomenų šaltinis, finansavimo šaltinis, kita reikiama informacija, taip pat prisidės prie skaidrumo, viešumo ir pasitikėjimo valstybės duomenų valdymu stiprinimo, taip pat pagerins tarpinstitucinį bendradarbiavimą valstybės duomenų panaudojimo klausimais. Įstatymo projekte nustačius, kad su valstybės duomenimis susiję darbai, nepriskirtini oficialiajai statistikai, Europos Sąjungos teisės aktais, Lietuvos Respublikos įstatymais, Vyriausybės nutarimais ir protokolinais sprendimais, esant ekstremaliajai situacijai ir (ar) įvykiui – operacijų vadovo sprendimais įtraukiami į Valstybės duomenų valdysenos programą, bus užtikrintas sklandus, nešališkas, objektyvus ir kokybiškas, o esant poreikiui ir operatyvus valstybės duomenų panaudojimas svarbiausiems valstybės institucijų sprendimams priimti.

Įstatymu bus nustatyti tokie valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo tikslai: 1) oficialiosios statistikos, vykdant Oficialiosios statistikos programą; 2) Valstybės duomenų valdysenos programai vykdyti; 3) valstybės ekonominės ir socialinės raidos bei finansinio stabilumo stebėsenos ir analizės; 4) duomenimis grįstų valstybės valdymo sprendimų priėmimo, vykdant Vyriausybės nutarimų ir protokolinių sprendimų pavedimus; 5) mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacinės veiklos; 6) valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, taip pat valstybės ir savivaldybės įmonių ir viešųjų įstaigų, kurių savininkė arba dalininkė yra valstybės arba savivaldybė ir kurios Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgaliotos atlikti viešąjį administravimą arba teikia asmenims viešąsias ar administracines paslaugas ar vykdo kitas viešąsias paslaugas, regionų plėtros tarybų funkcijų atlikimo, kai įgyvendinami jų nuostatuose nustatyti tikslai; 7) ekstremalių situacijų ir įvykių, nepaprastosios padėties ir krizių operatyvaus valdymo; 8) aukštųjų mokyklų švietimo ir mokymo, siekiant suteikti ir (ar) įgyti teorinių ir (ar) praktinių žinių mokant ar mokantis pagal tam tikrą studijų programą; 9) Europos Sąjungos institucijų ir tarptautinių organizacijų atliekamų tyrimų, projektų ir kitų darbų, vykdant Lietuvos Respublikos įsipareigojimus; 10) valstybės duomenų rinkinių sudarymo ir skelbimo juos pakartotinai naudoti. Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo ir kitų teisės aktų,

reglamentuojančių valstybės duomenų skelbimą pakartotinai naudoti, nustatyta tvarka. Toks tikslų įvardijimas sudarys sąlygas maksimaliai patenkinti galimus valstybės duomenų naudojimo poreikius.

Nustatytos valstybės duomenų teikėjų teisės ir pareigos prisidės prie valstybės duomenų teikimo ir naudojimo teisėtumo bei operatyvumo užtikrinimo, o apibrėžtos valstybės duomenų vartotojų ir Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojų teisės ir pareigos sudarys sąlygas patenkinti teisėtus valstybės duomenų vartotojų poreikius.

Be to, bus nustatyti valstybės duomenų apsaugos reikalavimai ir Valstybės duomenų agentūros valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, dirbančių su valstybės duomenimis, pareiga ir prievolė užtikrinti valstybės duomenų apsaugą, raštu įsipareigojant valstybės duomenis saugoti ir naudoti tik nustatytiems valstybės duomenų valdymo, tvarkymo ir naudojimo tikslams.

2.5. Bus sudarytos teisinės prielaidos valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, taip pat valstybės ir savivaldybės įmonėms ir viešosioms įstaigoms, kurių savininkė arba dalininkė yra valstybė ar savivaldybė ir kurios Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgaliotos atlikti viešąjį administravimą arba teikia asmenims viešąsias ar administracines paslaugas ar vykdo kitas viešąsias paslaugas, statutinėms įstaigoms ir kitoms biudžetinėms įstaigoms, regionų plėtros taryboms atliekant jų funkcijas panaudoti Valstybės duomenų valdymo platformos (daugiafunkcės ir integralios technologinių sprendimų, techninių ir programinių priemonių visumos) funkcines galimybes savo analitiniams tikslams ir uždaviniams. Aukščiau nurodyti subjektai galės savo su duomenų analitika susijusius uždavinius įvykdyti neinvestuodami į papildomų duomenų valdymo ar analitikos įrankių kūrimą ar įsigijimą, o toks analitikos uždavinių sutelkimas vienoje platformoje technologiškai palengvins saugų ir valdomą dalijimąsi duomenimis ir jų jungimą, taip pat sudarys sąlygas centralizuotam ir kryptingam analitinių kompetencijų tobulinimui, nes naudodamiesi Valstybės duomenų valdymo platformos funkcinėmis galimybėmis analitikai galės gauti Valstybės duomenų agentūros specialistų konsultacijas bei metodinę ir kitą pagalbą apdorojant duomenis. Valstybės duomenų valdymo platformos veikimo, naudojimo sąlygas ir tvarką nustatys Valstybės duomenų agentūra.

2.6. Siekiant patobulinti oficialiosios statistikos teisinį reguliavimą ir jo atitiktį augantiems oficialiosios statistikos kokybės ir išsamumo poreikiams, Įstatymo projektu patikslintos respondentų pareigos, statistinių duomenų teikimo būdas, išplėstas statistinių duomenų šaltinių sąrašas privačių įmonių kaupiamais didžiais duomenimis, patikslinta statistinio formuliario sąvoka, išplėstas statistinio stebėjimo vieneto požymių, nelaikomų konfidencialiais, sąrašas, taip pat suteikta teisė skatinti respondentus, dalyvaujančius statistiniuose tyrimuose savanoriškumo pagrindu. Įstatymo projekte numatyta galimybė be asmens sutikimo skleisti statistinius duomenis apie fizinio asmens lytį, amžių, gyvenamąją vietą, nes šie statistiniai duomenys reikalingi tiek bendros demografinės situacijos vertinimui, tiek teritorijų, infrastruktūros, paslaugų prieinamumo, priešgaisrinės apsaugos, pagalbos, esant ekstremaliosioms situacijoms, planavimui ir valdymui bei panašiais tikslais, o dėl nedidelio Lietuvos gyventojų tankio minėti statistiniai duomenys negali būti skelbiami, taikant įprastus statistinio atskleidimo kontrolės metodus.

ANK projekto esminiu pakeitimu, susijusiu su administracinės atsakomybės numatymu ne tik už statistinių duomenų nepateikimą arba melagingų statistinių duomenų pateikimą, bet ir už neišsamų statistinių duomenų pateikimą, siekiama prisidėti prie kokybiškesnės oficialiosios statistikos rengimo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Teigiamas poveikis nurodytas šio aiškinamojo rašto 4 punkte. Priėmus Įstatymo projektą, ANK projektą neigiamų pasekmių nenumatoma. Kadangi Įstatymo projektu siekiama įtvirtinti naują požiūrį į valstybės duomenų valdymą, buvo atliktas duomenų apsaugos poveikio vertinimas:

Įstatymo projekte siūloma nustatyti naują valstybės duomenų tvarkymo teisinį reguliavimą. Valstybės duomenimis būtų laikomi valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje kaupiamos pirminių duomenų, administracinių duomenų kopijos, taip pat informacija, dokumentai ir (arba) jų kopijos bei kiti duomenys, išskyrus statistinius duomenis. Pirminiais duomenimis būtų laikomi registruose, valstybės ir kitose informacinėse sistemose esantys žemiausio detalumo lygmens duomenys, įskaitant asmens duomenis, tarp jų ir specialių kategorijų asmens duomenis. Įstatymu būtų sukuriamas teisinis pagrindas tvarkyti asmens duomenis, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, todėl atsižvelgiant į 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – Reglamentas (ES) 2016/679) 35 straipsnio 10 dalį atliekamas poveikio duomenų apsaugai vertinimas.

Asmens duomenys kaip valstybės duomenų (pirminių duomenų) dalis būtų tvarkomi Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje. Valstybės duomenys būtų gaunami iš registų, informacinių sistemų, kitų valstybės duomenų teikėjų. Asmens duomenys būtų renkami, saugomi ir tvarkomi Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje numatytais tikslais (oficialiajai statistikai, Valstybės duomenų valdysenos programai vykdyti, valstybės ekonominės ir socialinės raidos stebėsenai ir analizei, duomenimis grįstų valstybės valdymo sprendimų priėmimui, valstybės duomenų rinkinių sudarymui ir skelbimui juos pakartotinai naudoti, kt.). Šiais tikslais asmens duomenys būtų sisteminami, jungiami, analizuojami, naudojami ir teikiami teisėtiems duomenų gavėjams. Asmens duomenų, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, tvarkymas būtų grindžiamas Reglamento (ES) 2016/679 6 straipsnio 1 dalies c punktu (duomenų valdytojui taikomos teisinės prievolės vykdymas), 9 straipsnio 2 dalies g punktu (būtinumas tvarkyti duomenis dėl svarbaus viešojo intereso priežasčių) ir 9 straipsnio 2 dalies j punktu (tvarkymas statistikos tikslais). Asmens duomenų tvarkymas Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nurodytais tikslais būtinas, siekiant vykdyti Europos Sąjungos ir nacionalinio lygmens teisinės prievolės oficialiosios statistikos srityje, duomenų pakartotinio naudojimo srityje, užtikrinti duomenimis grįstų valstybės valdymo sprendimų priėmimą ir viešojo administravimo funkcijų atlikimą, ekstremaliųjų situacijų, nepaprastosios padėties ir krizių valdymą, mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą, inovacinę veiklą, kitų svarbių valstybės ir visuomenės interesų apsaugą. Asmens duomenų tvarkymas Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje būtų grindžiamas svarbiu viešuoju interesu (Įstatymo projekto 20 straipsnio 8 dalis).

Asmens duomenų tvarkymo mastą (tvarkomų asmens duomenų kategorijas ir kieki, duomenų subjektų skaičių, duomenų tvarkymo operacijų dažnumą, duomenų saugojimo terminą ir kt.) sąlygotų ir ribotų teisės aktų nuostatos. Būtų tvarkomi tik tie asmens duomenys, kurie būtini Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nurodytiems tikslams pasiekti. Įstatyme pateikiamas baigtinis sąrašas tikslų, kurių siekiant gali būti tvarkomi valstybės duomenys, įskaitant asmens duomenis. Vienas iš Įstatymo projekte nustatytų tikslų – Valstybės duomenų valdysenos programos vykdymas (Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Ši programa būtų tvirtinama Finansų ministerijos (Įstatymo projekto 24 straipsnio 2 dalis). Į Valstybės duomenų valdysenos programą galėtų būti įtraukiami tik tie darbai, kurių atlikimas turėtų teisinį pagrindą (Įstatymo projekto 24 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Be to, valstybės duomenų, įskaitant asmens duomenis, tarp jų ir specialių kategorijų asmens duomenis,

gavimas, tvarkymas ir teikimas būtų reglamentuotas Vyriausybės tvirtinamu teisės aktu (Įstatymo projekto 20 straipsnio 9 dalis).

Asmens duomenų kaip valstybės duomenų sudėtinės dalies tvarkymas turėtų įtakos duomenų subjektams, jų teisei į asmens duomenų apsaugą: dalis asmens duomenų būtų tvarkomi naujais tikslais, šių duomenų atžvilgiu atsirastų naujas duomenų valdytojas – Valstybės duomenų agentūra, asmens duomenys būtų tvarkomi naujoje aplinkoje – Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje, padaugėtų asmenų, turinčių prieigą prie asmens duomenų, taip pat su asmens duomenimis atliekamų operacijų. Asmens duomenų tvarkymo keliamoms rizikoms valdyti Įstatymo projekte numatyta keletas priemonių. Šiomis priemonėmis pavojus duomenų subjektų teisėms ir laisvėms bus pašalintas arba sumažintas iki minimalaus. Taip pat šiomis priemonėmis įgyvendinamas Reglamento (ES) 2016/679 9 straipsnio 2 dalies g punkto įpareigojimas tvarkant specialių kategorijų asmens duomenis šio punkto pagrindu numatyti tinkamas ir konkrečias duomenų subjekto pagrindinių teisių ir interesų apsaugos priemones.

Siekiant apsaugoti duomenų subjektų teises ir laisves, Įstatymo projekte numatyta, kad:

- asmens duomenys, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, negali būti tvarkomi, siekiant priimti sprendimą arba atlikti veiksmus, sukeliančius teises pasekmes ar darančius poveikį konkrečiam fiziniam asmeniui (Įstatymo projekto 20 straipsnio 6 dalis). Asmens duomenys gali būti naudojami tik bendro pobūdžio sprendimams priimti, analizei atlikti, tendencijoms stebėti;

- asmens duomenys gali būti valdomi, tvarkomi ir naudojami tik Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nustatytais tikslais (tikslų sąrašas baigtinis);

- asmens duomenys, tarp jų ir specialių kategorijų asmens duomenys, gali būti tvarkomi tik tais atvejais, kai yra nors viena iš teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygų, nurodytų Reglamento (ES) 2016/679 6 straipsnio 1 dalyje, o specialių kategorijų asmens duomenys – kai yra ir nors viena iš teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygų, nurodytų Reglamento (ES) 2016/679 9 straipsnio 2 dalyje (Įstatymo projekto 21 straipsnio 4 dalis);

- valstybės duomenys, įskaitant asmens duomenis, tvarkomi įmanomai trumpiausią laiką, atsižvelgiant į duomenų tvarkymo tikslus. Valstybės duomenų tvarkymo terminus nustato Valstybės duomenų agentūra, įvertinusi Valstybės duomenų valdymo tarybos siūlymus (Įstatymo projekto 20 straipsnio 7 dalis);

- esant galimybei Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nustatytus tikslus pasiekti tvarkant duomenis, iš kurių negalima arba nebegalima nustatyti duomenų subjektų tapatybės, šių tikslų siekiama tokiu būdu (Įstatymo projekto 27 straipsnio 2 dalis);

- fizinis asmuo turi teisę gauti patvirtinimą, ar su juo susiję asmens duomenys, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, yra tvarkomi, o jei tokie asmens duomenys, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, yra tvarkomi, susipažinti su jų tvarkomais asmens duomenimis, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenimis, ir kitais apie juos surinktais valstybės duomenimis, tvarkomais Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje, gauti Reglamento (ES) 2016/679 15 straipsnyje nurodytą informaciją ir, pastebėję netikslumus su juo susijusius asmens duomenis, įskaitant specialių kategorijų asmens duomenis, reikalauti, kad jie būtų ištaisyti ar papildyti neišsamūs asmens duomenys (Įstatymo projekto 23 straipsnio 1 dalies 3 punktas);

- asmens duomenys gali būti teikiami tik Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nustatytais tikslais Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis (Įstatymo projekto 21 straipsnio 2 dalis);

- Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalies 3, 5, 8 ir 9 punktuose nurodytiems tikslams valstybės duomenys teikiami tik taip, kad nebūtų galima tiesiogiai nustatyti duomenų subjekto tapatybės, o Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalies 10 punkte nurodytam tikslui valstybės duomenys teikiami tik taip, kad nebūtų galima tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti duomenų subjekto tapatybės (Įstatymo projekto 20 straipsnio 5 dalis);

- siekiant gauti asmens duomenis iš Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos, privaloma nurodyti asmens duomenų tvarkymo tikslą, įstatyminių pagrindą, teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygas, nurodytas Reglamente (ES) 2016/679, aiškiai apibrėžti prašomų asmens duomenų apimtį, būtiną konkrečiam tikslui pasiekti, nurodyti kitą teisės aktuose, reglamentuojančiuose asmens duomenų gavimą ir teikimą, nustatytą informaciją (Įstatymo projekto 23 straipsnio 3 dalies 1 punktas);

- asmens duomenų gavėjai privalo užtikrinti gautų asmens duomenų naudojimą tik tam tikslui, kuriam duomenys buvo gauti (Įstatymo projekto 23 straipsnio 3 dalies 2 punktas);

- asmens duomenų gavėjai privalo užtikrinti tinkamas asmens duomenų apsaugos priemones, įskaitant apsaugą nuo neteisėtos prieigos prie asmens duomenų (Įstatymo projekto 23 straipsnio 3 dalies 3 punktas);

- asmens duomenys Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nustatytais tikslais gaunami, tvarkomi ir teikiami Vyriausybės nustatyta tvarka (Įstatymo projekto 20 straipsnio 9 dalis);

- Valstybės duomenų agentūra privalo imtis organizacinių ir techninių priemonių, užtikrinančių asmens duomenų apsaugą, diegti informacines technologijas, užkertančias kelią atsitiktiniam ar neteisėtam jų sunaikinimui, praradimui, pakeitimui, atskleidimui, kitokiam neteisėtam jų tvarkymui, įskaitant duomenų šifravimą, principo „būtina žinoti“ taikymą, prievolės laikytis konfidencialumo pareigos nustatymą (Įstatymo projekto 27 straipsnio 1 dalis);

- Valstybės duomenų agentūra tiek nustatydama asmens duomenų tvarkymo priemones, tiek tvarkydama asmens duomenis įgyvendina tinkamas technines ir organizacines priemones, kuriomis siekiama veiksmingai įgyvendinti asmens duomenų apsaugos principus ir į asmens duomenų tvarkymą integruoti būtinas apsaugos priemones, kad jos atitiktų Reglamento (ES) 2016/679 reikalavimus ir apsaugotų duomenų subjektų teises ir laisves. Šios priemonės apima pseudonimų suteikimą, duomenų anoniminimą, jeigu Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalyje nustatyti tikslai gali būti pasiekti tuo būdu (Įstatymo projekto 27 straipsnio 2 dalis);

- Valstybės duomenų agentūros valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, dirbantys su asmens duomenimis, privalo užtikrinti duomenų apsaugą, raštu įsipareigoja valstybės duomenis saugoti ir naudoti tik Įstatymo projekto numatytiems tikslams, o valstybės tarnybos santykių pasibaigimas ar darbo santykių nutraukimas neatleidžia šių asmenų nuo įsipareigojimo saugoti asmens duomenis ir nuo atsakomybės už šių duomenų atskleidimą (Įstatymo projekto 28 straipsnio 3, 4 dalys).

Be to, Lietuvos statistikos departamentas (esamas Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos valdytojas ir tvarkytojas) yra įdiegęs ir taiko organizacines bei technines priemones, skirtas informacinės sistemos duomenims apsaugoti. Duomenys šifruojami, taikomos duomenų nuasmeninimo priemonės, prieiga prie duomenų valdoma, vadovaujantis principu „būtina žinoti“, atliekamas duomenų tvarkymo veiksmų registravimas, vykdoma duomenų tvarkymui naudojamų įrenginių kontrolė, taikomos kitos organizacinės ir techninės priemonės, nustatytos Organizacinių ir techninių kibernetinio saugumo reikalavimų, taikomų kibernetinio saugumo subjektams, apraše, patvirtiname Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 818 „Dėl Lietuvos Respublikos kibernetinio saugumo įstatymo įgyvendinimo“.

Taip pat paminėtina, kad Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2021 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. DĮ-202 „Dėl Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos duomenų saugos politiką įgyvendinančių dokumentų patvirtinimo ir Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos veiklos atkūrimo darbo grupės sudarymo“ patvirtinti Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos saugos politiką įgyvendinantys dokumentai (Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos duomenų saugos nuostatai, Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklės, Valstybės duomenų

valdysenos informacinės sistemos veikos tęstinumo valdymo planas, Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos naudotojų administravimo taisyklės) ir sudaryta Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos veiklos atkūrimo darbo grupė.

2018 metais Lietuvos statistikos departamento informacijos saugumo valdymo sistema oficialiosios statistikos rengimo srityje buvo sertifikuota pagal LST EN ISO/IEC 27001:2017 standartą. 2021 metais sertifikavimo sritis buvo išplėsta ir Lietuvos statistikos departamento informacijos saugumo valdymo sistema sertifikuota pagal minėtą standartą ne tik oficialiosios statistikos rengimo, bet ir valstybės duomenų valdysenos srityje. Tai reiškia, kad Lietuvos statistikos departamentas užtikrina kokybišką ir saugų informacijos valdymą, įgyvendina tinkamas informacijos konfidencialumo, vientisumo ir prieinamumo kontrolės priemones, valdo su informacijos saugumu susijusias rizikas, yra įdiegęs informacijos saugumo incidentų registravimo, analizės ir sprendimo procesą.

Siekiant užtikrinti duomenų saugumą, 2021 metais Lietuvos statistikos departamente įsteigtas Duomenų apsaugos skyrius. Be duomenų apsaugos pareigūno, šiame skyriuje dirba 2 teisininkai, kurių funkcijos susijusios su asmens duomenų apsauga ir duomenų saugumu, taip pat kibernetinio saugumo specialistas. Priėmus įstatymą, numatoma stiprinti duomenų apsaugos funkcijos vykdymą, papildomai įdarbinti daugiau kibernetinio saugumo specialistų.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus įstatymus, neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai nenumatoma. Verslo atstovams atsiras galimybė gauti valstybės duomenis Įstatymo projekte nustatytiems tikslams (pvz., inovacinei veiklai).

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai atitinka strateginio lygmens planavimo dokumentus.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymus kitų įstatymų keisti nereikės. Šio aiškinamojo rašto 12 punkte nurodyti kiti teisės aktai, kuriuos reikės priimti ar pakeisti.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas ir ANK projektas parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekto naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai nėra įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas ir ANK projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai bei Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektą institucijos turės pakeisti ar priimti šiuos teisės aktus:

1. Vyriausybė:

1.1. pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimą Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“;

1.2. pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. nutarimą Nr. 1088 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“;

1.3. pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. birželio 6 d. nutarimą Nr. 528 „Dėl Lietuvos statistikos departamento nuostatų patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo“;

1.4. pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 12 d. nutarimą Nr. 1298 „Dėl Valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių poreikio nustatymo kriterijų aprašo ir Didžiausio leistino valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, pareigybių skaičiaus sąrašo patvirtinimo“, nustatant Valstybės duomenų agentūrai didžiausią leistiną pareigybių skaičių – 576 (papildomų pareigybių poreikis pagrįstas šio aiškinamojo rašto 13 punkte);

1.5. patvirtinti Valstybės duomenų valdymo tarybos institucinę ir personalinę sudėtį ir nuostatus arba įgalioti kitą instituciją juos patvirtinti;

1.6. nustatyti valstybės duomenų gavimo, tvarkymo ir teikimo tvarką.

2. Finansų ministerija:

2.1. patvirtinti Valstybės duomenų valdysenos programą;

2.2. patvirtinti Valstybės duomenų agentūros strateginį veiklos planą.

3. Lietuvos statistikos departamentas:

3.1. pakeisti Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos nuostatus, patvirtintus Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2021 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. DĮ-46 „Dėl Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“, ir kitus su šia informacine sistema susijusius teisės aktus;

3.2. nustatyti Valstybės duomenų valdymo platformos veikimo, naudojimo sąlygas ir tvarką;

3.3. nustatyti respondentų, dalyvaujančių statistiniuose tyrimuose savanoriškumo pagrindu, skatinimo tvarką;

3.4. nustatyti prieigų prie Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos, Valstybės duomenų valdymo platformos suteikimo tvarką;

3.5. pakeisti statistinių formuliarių rengimo, derinimo, tvirtinimo tvarką, reglamentuojant statistinių rodiklių sąrašų rengimą, derinimą, tvirtinimą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus Įstatymo projektą bus sudarytos prielaidos efektyviam valstybės duomenų panaudojimui, todėl padidės Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos, kaip daugiafunkcės ir integralios technologinių sprendimų, techninių ir programinių priemonių visumos, teikiama nauda priimant sprendimus, taip pat valstybės duomenų dalijimosi, mainų ir atvėrimo procesai bus lankstesni ir greitesni. Įvertinta, kad Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos veikla leidžia iki 60 procentų sumažinti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų

patiriamas darbo laiko sąnaudas informacijos paieškai, analizei, parengimui atvėrimui ar kitokiai sklaidai, sutrumpinama statistinės informacijos parengimo ir pateikimo oficialiosios statistikos vartotojams trukmė, taip pat, sutelkus valstybės duomenis ir įgyvendinus centralizuotą valstybės duomenų valdymą vienoje informacinėje sistemoje, reikšmingai sumažėja administracinė našta organizuojant valstybės duomenų mainus tarp valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir su verslu bei mokslu, išauga valstybės duomenų panaudojimo galimybės ir patikimumas, sudaromos prielaidos centralizuotam viešojo sektoriaus duomenų atvėrimui ir pakartotiniam panaudojimui, be to, valstybės institucijoms, įstaigoms nebereikia investuoti į papildomų analitikos priemonių diegimą savo sistemose.

Priėmus Įstatymo projektą bus išplėsta Lietuvos statistikos departamento kompetencija ir funkcijos, todėl bus reikalingi žmogiškųjų išteklių valdymo pokyčiai, siekiant pertvarkyti turimus resursus ir iš vidinių rezervų surasti išteklių naujoms funkcijoms atlikti, taip pat reikalingi esminiai kompetencijų valdymo pokyčiai, kurie leis ne tik maksimaliai išnaudoti valstybės duomenų valdymo platformos galimybes, bet ir teikti kokybiškas konsultacijas bei metodinę pagalbą kitiems naudotojams. Papildomų išteklių reikės išimtinai dėl naujų uždavinių, kurių atsiras įgyvendinant ir koordinuojant valstybės duomenų tvarkymą pagal Valstybės duomenų valdysenos programą. Ir dabar Lietuvos statistikos departamente skiriama ypač daug dėmesio duomenų apsaugai, tačiau išplėtus valdomų duomenų mastą ir padaugėjus Valstybės duomenų valdymo platformos naudotojų, bus būtina stiprinti duomenų apsaugos sritį, priimant daugiau aukštos kvalifikacijos kibernetinio saugumo specialistų, atsakingų už fizinę, organizacinę, techninę ir programinę duomenų apsaugą. Papildomų žmogiškųjų išteklių reikės saugiam Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje kaupiamų didelės vertės duomenų atvėrimui užtikrinti: būtina įvertinti konfidencialumo užtikrinimo rizikas, parinkti tinkamus atskleidimo prevencijos metodus, spręsti technines atskleidimo kontrolės problemas. Išsiplėtus Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos ir Duomenų valdymo platformos panaudojimo galimybėms, naujiems naudotojams administruoti ir tinkamai pagalbos tarnybos veiklai organizuoti reikės papildomų specialistų informacinių technologijų padalinyje. Siekiant užtikrinti efektyvų išplėstų paslaugų teikimą vidaus ir išorės naudotojams, už sklaidą ir komunikaciją bei paslaugų teikimą atsakingam skyriui reikės daugiau žmogiškųjų išteklių. Valstybės duomenų gavimo organizavimui ir naujos Valstybės duomenų valdysenos programos įgyvendinimo koordinavimui bus reikalingi papildomi ištekliai už planavimą atsakingame skyriuje. Iš viso Įstatymo projektui įgyvendinti reikės 10 papildomų pareigybių ir 335 tūkst. eurų (iš jų 330 tūkst. eurų darbo užmokesčiui) valstybės biudžeto asignavimų per metus.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno Eurovoc terminus, temas bei sritis

Statistika, oficialioji statistika, statistiniai duomenys, valstybės duomenys, pirminiai duomenys, Valstybės duomenų valdysenos informacinė sistema, valstybės duomenų valdysena, Valstybės duomenų valdymo platforma.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
